

POLITIJURISTENE

Justis- og politidepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Sendes også på e-post til;

postmottak@jd.dep.no

Deres referanse

201002072 ES AIK/mk

Vår referanse

Cg/Swb/jof

Dato

Onsdag 26. januar 2010

Kopi; Riksadvokaten,
Politidirektoratet

Høring – Utvidet straffansvar ved internasjonal barnebortføring

Politijuristene viser til Justis- og politidepartementets høringsbrev av 21. oktober 2010.

Politijuristene vil gi sin tilslutning til de betraktninger som ble gjort av Justiskomiteen, og som er sitert i høringsbrevet på sidene fem og seks.

Videre er Politijuristene av samme oppfatning som departementet om at man bør ha som prinsipielt utgangspunkt, at straff ikke skal anvendes i større grad enn nødvendig. Prinsippet har universell verdi og er også innarbeidet som et førende premiss i den nye straffeloven. Vi er likevel av den oppfatning at dette er et område hvor man må utvide de gjeldende straffebestemmelser, med det formål at rettshåndhevelsen skal være effektiv.

Politijuristene vil understreke at hensynet til barnet bør være den mest tungtveiende faktor i de vurderinger som her gjøres. En forelder har ikke "eiendomsrett" til sine barn, men det er hensynet til barnets beste som bør peke på hvilke løsninger lovgiver velger. Herunder vil det bety at hensynet til barnets beste bør være førende for hvilke tilknytningsformer mellom forelder og barn man ønsker å beskytte, ved å belegge med straffansvar det å hindre, eller frata muligheten for, de aktuelle tilknytningsformer.

Når det gjelder nødvendigheten av denne lovendringen, er det gitt en god og beskrivende begrunnelse av departementet på sidene 18 flg. Politijuristene gir sin tilslutning til at det er nødvendig å straffelegge denne formen for barnebortføring. Det kan i tillegg påpekes at dagens samfunn og samlivsformer gjør at beskyttelsen kun av den daglige omsorg, slik strl § 216 i dag tolkes, jf Rt 1995 s 687, kan synes noe foreldet.

Det er beskrevet at straffebudet kun omfatter stater som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen. Vi er enige i at det ikke er en fornuftig avgrensning. I tillegg til departementets begrunnelse, vil vi påpeke at det ofte i en tidlig fase av etterforskningen ikke vil være mulig å vite hvor barnet befinner seg. Lokalisering av barnet kan ikke være nødvendig for å vite hvorvidt forholdet skal straffeforfølges eller ikke. Det bør være tilstrekkelig at det er "rimelig grunn til å undersøke", jf strpl § 224, om barnet er ført ut av landet. Det er etter vår oppfatning ingen god løsning om man skal iverksette en etterforskning, sikte en person og så eventuelt frafalle siktelsen dersom det viser seg at

vedkommende ”kun” har bortført barnet til et land tilsluttet Haagkonvensjonen. I tillegg kommer det elementet at dersom man mener det å føre barnet ut av landet skal være straffverdig, synes det å være en lite heldig forskjellsbehandling for både den som rammes av straffebudet, for barnet og for den gjenværende forelder om hvilket land barnet bortføres til skal være avgjørende for straffeforfølgelse – og eventuelt muligheten for å få barnet hjem igjen.

Vår straffeprosesslov og vårt rettssystem bygger på at påtalemyndigheten foretar en skjønnsmessig vurdering av om forholdet skal, bør og kan straffeforfølges. Likeledes vil påtalemyndigheten alltid måtte foreta en vurdering av om straff er riktig reaksjon. Politijuristene er av den virkelighetsoppfatning at påtalemyndigheten gjør fornuftige vurderinger av om en straffeforfølgning rammer de riktige tilfelle. Derfor er det også så viktig at påtalemyndigheten er involvert i saksutvelgelse og etterforskning, og ikke bare påtaleavgjørelser. Dette er begrunnelsen for at påtalemyndigheten er gitt kompetanse etter strpl §§ 225, 249 mv. Det kan derfor være grunn til å understreke at spørsmålet om hvorvidt straffeforfølgning skal iverksettes, skal være forankret i påtalemyndigheten. Dersom man har en grundig påtalemessig vurdering av slike etterforskninger ved iverksettelsen av etterforskningen, kan ikke Politijuristene se nødvendigheten av en ytterligere presisering av avgrensningen av straffansvaret i lovteksten, som omtalt særlig på side 24. Departementet kan også legge til grunn at påtalemyndigheten vil ha satt seg inn i de forarbeider som vil gjelde for en endring av dagens § 216.

Politijuristene gir sin tilslutning til forslaget om å oppheve ordningen med krav om påtalebegjæring fra fornærmede, som omtalt på side 23. Man ser, som departementet, at et krav om påtalebegjæring fra den fornærmede etter omstendighetene kan åpne for utilbørlig press eller tvang fra gjerningspersonens side, for å unngå at forholdet blir påtalt. Generelt skal det sies at avgjørelsen av hvorvidt en gjerningsmann skal straffeforfølges eller ikke, bør primært løftes ut av fornærmedes hender. Sentralt her står den frykten for represalier eller gjentakelse som en fornærmet vil kunne føle, og den ekstra belastningen dette vil kunne være for en fornærmet, som kan bli avgjørende for vurderingen av om vedkommende vil begjære påtale. At gjerningsmann og fornærmet er nærstående endrer ikke dette. Det vil kunne være enda større grunn til å tro at frykt, press eller tvang kan hindre en fornærmet fra å be om straffeforfølgelse av en nærstående.

Med de begrensninger som følger av ovenstående, mener Politijuristene at alternativ 2 er å foretrekke, og at man dermed også beskytter foreldresansvar uten samværsrett mv. Politijuristene ser, og deler, departementets betenkeligheter som omtalt på side 21 om at samværsrett alene ikke skal beskyttes, fordi man da kriminaliserer mer enn det som er sivilrettslig ulovlig. Tema åpner for øvrig også for kompliserende elementer, i en allerede vanskelig balanse mellom strafferettslige og sivilrettslige problemer. Likevel heller vi mot den oppfatning at dagens samfunn og samlivsformer gjør det rimelig også å beskytte samværsretten alene. Det er i dag svært mange barn som ikke lever i den tradisjonelle kjernefamilie. Det er også ulike løsninger foreldre imellom, hva gjelder fordeling av oppfølging av felles barn. Dette må hensyntas. Som departementet påpeker, vil også hensynet til barnet tale for en slik løsning. Hensynet til barnet bør være det mest tungtveiende argumentet for hele den vurderingen som her gjøres. Dette spørsmålet er vanskelig, men det kan på bakgrunn av det nevnte, være grunn for lovgiver til å vurdere om et nytt tillegg i strl § 216, i samsvar med alternativ 2, bør lyde: ”På samme måte straffes den som ulovlig unndrar en umyndig fra noen som har foreldresansvar, eller som bor sammen med barnet eller har samværsrett, eller har reist sak for retten etter barnelova § 56 innen seks måneder regnet fra tidspunktet vedkommende bodde sammen med barnet, ved at den umyndige tas ut av landet eller medvirker til dette.” Det som her er sagt vil da gjelde for utformingen av straffeloven av 2005 § 261.

Avslutningsvis om virkelighetsbilde i politi- og lensmannsetaten

Vår ordning er at etterforskning iverksettes og utføres av politiet, noe som innebærer at det er tjenestemenn med påtalekompetanse som beslutter om etterforskning skal iverksettes, og som har ansvaret for den. Selve etterforskningen utføres deretter i samhandling mellom ulike grupper ansatte, og personell med ulik bakgrunn. I all hovedsak er det politiutdannet personell som utgjør mannskapet i norsk politiet. Det eneste budskapet i diskusjonen om effektene i norsk politi, fra Justis- og politidepartementet eller Politidirektoratet, er personell utdannet ved Politihøgskolen. Dette fenomenet har økt i både omfang og intensitet i perioden fra 2006 og frem til nå, og det er særlig tydelige i forbindelse med de større analysene som er gjort av politiet (for eksempel ”Politiet mot 2020” og ”Resultatreformen”).

Samtidig har i det i samme periode vært en klar og vedvarende tendens til at politiets restanser øker. Det er bare en forklaring til det, og det er at det er manglende balanse mellom de ulike oppgaveløserne i politiet. God påtaleledelse innebærer ikke bare høy faglig kvalitativ etterforskning, men også god ressursutnyttning - fordi etterforskningen blir målrettet, og styrt mot hva som skal presenteres og belyses i retten. Etterforskning er kostbart, og også derfor skal etterforskning være formålsstyrt. Alle de momenter som rettslig sett er nødvendige for avgjørelsen av tiltale spørsmålet og sakens forberedelse for retten, kan bare en fullverdig juridisk kompetanse gi innblikk i og kontroll over. Den faktainnsamling som vi kaller etterforskning, skjer med rettslige rammer som bakgrunn, ramme og mål. Det er derfor bare rettsrelevante fakta som er av interesse. Det er bare en juridisk styrt faktainnsamling som sikrer et riktig resultat på kortest mulig tid.

Vi ber om at departementet tar innover seg at slike utvidelser som dette forslaget legger opp til, vil påvirke en allerede vanskelig arbeidssituasjon for politiets jurister. Det som særlig påvirker den praktiske hverdagen, er at forslaget tema ligger i grenselandet mellom strafferett og sivilrett. Det er et tema som tidvis skaper vanskelige grenser til både verserende sivile rettsprosesser, spørsmål om selvtekt og annen mer eller mindre gjennomtenkt rettshåndhevelse. De vurderingene som gjøres i forkant av en eventuell etterforskning er også arbeidskrevende, og tidvis også ressurskrevende.

Jan Olav Frantsovold
Leder Politijuristene